

יולי 2016

גידול שום

אלי מרגלית - ממ"ר שושניים; תמר אלון - מדריכת הגנת הצומח

שום ירוק (ראש שום לח עם עלווה ירוקה) נאסף בארץ מסוף פברואר עד אמצע אפריל; שום יבש ללא עלווה נאסף מתחילת מאי. קבלת החלטה לגבי יעד השיווק של השום לפני הגידול תסייע למגדל בקביעת מועד השתילה ומשטר ההשקיה והדישון בהמשך.

בחירת שטח

ניתן לגדל שום בכל סוגי הקרקעות בארץ, אולם הוא מייטיב לגדול ומניב יבולים טובים בקרקעות פוריות ומנוקזות היטב, שניתן להיכנס אליהן זמן קצר לאחר הגשמים או בהפסקות שביניהן כדי לטפל במחלות ובמזיקים ולשם הדבר עשבים. אין לגדל שום בקרקע שגידלו בה שום, בצל או כל גידול אחר ממשפחת השושניים בחמש השנים האחרונות מחשש להימצאות מחלות ומזיקי קרקע למיניהם כמו: פוזריום - *Fusarium sp.*, שורש ורוד - PINK ROOT, נמטודת הגבעול - *Ditylenchus dipsaci* או אקרית שוכנת קרקע (ריזוגליפוס).

חשוב מאוד לברר את ההיסטוריה של החלקה מבחינת השימוש בקוטלי עשבים ואת השפעתם על השום.

הכנת שטח

יש לעבד את הקרקע לעומק של 35-40 ס"מ ולפורר את הרגבים בעזרת מחליק או השקיות טכניות (אך יש לדאוג לכך שהקרקע לא תהיה רטובה מדי). באדמות כבדות ומישוריות בעלות כושר חלחול נמוך רצוי להכין גדודיות לגידול בצמדים, ואילו בשאר הקרקעות בונים ערוגות ברוחב של 163, 183 או 193 ס"מ - כל אחד בהתאם לכלי העיבוד במשקו ובכל ערוגה 4-6 שורות שתילה.

זיבול ודישון

גידול השום מגיב היטב לפוריות הקרקע, ולכן רצוי לשתול אותו באדמות שזובלו בזבל אורגני בעונה הקודמת. חשוב להשתמש בקומפוסט ממקור אמין לזיבול החלקה לקראת הגידול, בכמות מומלצת של 4-5 מ"ק לדונם. ניתן להשתמש לזיבול החלקה בכופתיות (זבל בקר המעורב בזבל עופות) בכמות של 400-500 ק"ג לדונם, בהתאם לפוריות הקרקע. תוספת של דשני יסוד כימיים תינתן בהתאם לתוצאות בדיקות הקרקע: זרחן - יש להשלים עד לרמה של 25 חלקי מיליון; אשלגן - יש להשלים עד לרמה של 15 חלקי מיליון (כאשר הבדיקה במיצוי קלציום כלוריד); חנקן - יינתן כדשן ראש במהלך הגידול בכמות מצטברת של 15-25 ק"ג צרוף לדונם. **חשוב להיוועץ בנושא זה בהתאם למקור חומר הריבוי.**

כמות החנקן (N) הרצויה להתחלת הגידול היא 4-6 יחידות חנקן צרוף לדונם. מתחילת ינואר מוסיפים בהדרגה מנות קטנות של 150-200 גרם חנקן צרוף ליום לדונם, ובהמשך, עם התפתחות הצמחים, מעלים את המנה היומית עד 400 גרם חנקן צרוף לדונם ליום. יש לזכור כי דישונים מאוחרים עלולים לגרום להתבקעות ראשי השום.

חומר ריבוי

חומר הריבוי הרגיל העיקרי בעבר היה הזן "שני" (ברזילאי) - זן ותיק ומוכר. זן נוסף הוא "רן" - בעל עלווה רחבה ובהירה; מספר עליו 9-11, ומספר השננות 9-11. השננות גדולות והראשים גדולים יותר ויפים יותר בהשוואה לזן "שני". שתילת חומר ריבוי זה רצויה בין התאריכים 9.10-10.10. הקדמה בשתילה עלולה לגרום עיכוב וחוסר אחידות בהצצה עקב טמפרטורות קרקע גבוהות מדי.

חומר ריבוי חופשי מוירוס (מקורו מהזן "שני") קיים כיום בכמות גדולה. השום גדל במשתלות מבוקרות באזור הערבה הדרומית. היבול המתקבל גבוה ואיכותי יותר מזה של חומר הריבוי הרגיל. חלק מהמגדלים שומרים חומר ריבוי זה בשדות המסחריים לצורך ריבוי ושתילה בהמשך, והתוצאות המסחריות, שהתקבלו לאחר שנתיים של שימוש בו משביעות רצון, לכן הוא מהווה כיום מקור מרכזי לחומר הריבוי בארץ.

יעד אסיף שום יבש

מהידע שהצטבר עד כה עולה כי כדי להפחית בעיות התבקעות והחמה של ראשי השום רצוי לשתול חומר ריבוי זה בין התאריכים 10-18 באוקטובר ולהפחית במנות המים והדשן.

יעד אסיף שום ירוק

ניתן להקדים את השתילה לסוף ספטמבר עד תחילת אוקטובר. חשוב מאוד להיוועץ במדריכים לפני שתילת חומר ריבוי זה, בדבר המועדים, ההשקיה והדישון בכל אזור.

בחירת חומר ריבוי

הצלחת הגידול מותנית בראש וראשונה בחומר הריבוי. חומר הריבוי חייב להיות נקי מכל גורמי המחלה, שעוברים עם השננות. יש להקפיד לקנות חומר ריבוי אך ורק משדות שלא סבלו במשך הגידול ממחלות וממזיקי קרקע. לפני קניית חומר הריבוי יש לשלוח דוגמאות ממנו לבדיקה בשירותים להגנת הצומח שבמשרד החקלאות או לכל מעבדה אחרת המוסמכת לתת תשובה בנדון. רק לאחר קבלת אישור לבריאות החומר כדאי לרכוש את השום. בכל מקרה, רצוי להיוועץ במדריכי הגידול באזורים השונים ולבקש את המלצתם בנושא.

טבילת השננות

מטרתה של טבילת השננות היא לנקות את חומר הריבוי מגורמי מחלות וממזיקים העלולים לעבור בהן. מהניסיון עולה כי יש חשיבות לטבילת השננות בכל מקרה. טבילת השננות אינה רק מחטאת אותן מנמטודות ומאקריות קרקע, אלא אף מסייעת לנביטה מהירה ואחידה ולחיסכון במים.

התכשיר המומלץ לטבילה הוא: נמקור 1% למשך 5 דקות. לאחר הטבילה מייבשים את השננות, בעיקר כאשר שותלים במכונה, ורצוי מאוד לשתול אותן במהירות האפשרית. ביכולתו של כל חקלאי לבצע את הטבילה בכוחות עצמו. חקלאים שאינם ערוכים לכך, יכולים להיעזר בבתי האריזה.

שתילה

שותלים 24,000 עד 26,000 שננות לדונם. לפיכך, דרושים 80 עד 130 ק"ג שננות לדונם, בהתאם לזן ולגודל השננות. לקראת השתילה מפרקים וממיינים את חומר הריבוי במכונות המיועדות לכך. יש להקפיד על שתילה נפרדת של כל גודל שננות.

עומק השתילה

יש להקפיד על עומק השתילה של השננות, הן אם נעשית במכונה והן אם באופן ידני. שתילה עמוקה תגרום לאיחור בהצצה, לסכנת ריקבון ולחוסר אחידות בהמשך. בשתילה שטחית יש להגדיל את מספר ההשקיות, מה שגורם לבזבוז כמויות גדולות של מים. העומק הרצוי הוא 3-4 ס"מ, כאשר השננה נשתלת בניצב. במשקים השותלים באמצעות מכונות, יש להקפיד על כך שבזמן השתילה תהיה אחידות בעומק ובפיזור השננות לאורך השורה.

השקיה

לאחר השתילה משקים השקיית הנבטה של 30-40 מ"ק לדונם, בהתאם לסוג הקרקע. לאחר מכן ממשיכים לשמור על רטיבות הקרקע עד הצאתן המלאה של הצמחים. בתום הבלבול של כל הצמחים עוברים להשקיה סדירה מדי 10-12 יום, לפי סוג הקרקעות ובהתאם למזג האוויר בכל אזור. **השקיה עודפת בסוף הגידול עלולה להגביר את תופעת ההתבקעות וההחמה של ראשי השום.**

אסיף

שום ירוק נאסף מסוף פברואר עד אמצע אפריל. שום יבש נאסף כאשר הנוף והשננות התייבשו. גשמי אביב מאוחרים עלולים לפגוע באיכות השום שנשאר בקרקע. לפיכך, יש לגלות ערנות לאירועים מעין אלה, לדאוג לשלוף את השום מהקרקע ולהשאירו להתייבש עליה כאשר הנוף מגן על ראשי השום.

הדברת עשבים

לרשות המגדלים תכשירים שבאמצעותם ניתן לשמור את השדות נקיים מעשבים ולא יהיה צורך בעישובם במשך כל תקופת הגידול. ניתן לטפל בתכשירים לאחר השתילה או במהלך הגידול. לגבי סוג התכשירים ושילובם - יש להיוועץ במדריכים.

הדברת דגניים - בכל אחד משלבי הגידול ניתן להשתמש בתכשירים קוטלי דגניים בלבד, שלא יגרמו לפגיעה בגידול. לאחר הריסוס אין צורך בהשקיה להפעלת החומר.

הדברת רחבי עלים - ניתן להדביר את רחבי העלים ולמנוע את נביטתם בעזרת התכשירים שלהלן:

רונסטאר (ודומיו) - 500 סמ"ק לדונם. התכשיר קוטל מגע ומונע נביטה. במינונים אלה משתמשים לאחר השתילה. מצניעים את התכשיר בעזרת המטרה. במהלך הגידול ניתן להשתמש ברונסטאר במינונים המומלצים.

תכשירי אוקסיפלורופן (גול, גליל, גליגן) - 180-200 סמ"ק לדונם, לאחר השתילה. ההצנעה נעשית בהמטרה. באמצעות טיפול זה ניתן לשמור על ניקיונו של השדה במשך כל תקופת הגידול. שילוב של גול וקוורץ קוטל עשבייה קיימת ומונע נביטה לזמן ממושך ובאופן מוצלח הרבה יותר מגול ומרונסטאר בלבד. המינונים של שילוב אחד מתכשירי הגול והקוורץ הם 60

סמ"ק גול ו-40 סמ"ק קוורץ בריסוס לאחר שתילת השום. בהמשך הגידול ניתן להשתמש במידת הצורך בגול במינונים המופחתים המומלצים. השקיית הנבטה תפעיל את התכשיר, ואם בשטח יש נבטי עשבייה - הם ייקטלו.

קוורץ - קוטל מגע ומונע נביטה לזמן ממושך. תכשיר שאריתי. המינון המרבי המומלץ לטיפול הוא 40 סמ"ק לדונם. בהמשך הגידול ניתן להשתמש בקוורץ במידת הצורך ולפי העשבייה הקיימת בחלקות, במינונים המופחתים המומלצים.

לסיכום: שימוש מושכל בתכשירים שהוזכרו, במינונים הנכונים, בזמן הנכון ובשילובים ביניהם, יוביל לקבלת תוצאות טובות, ובמקרים רבים אף לחיסכון בימי עבודה. אפשרויות השימוש בקוטלי העשבים הן רבות ומגוונות, לכן רצוי להיוועץ במדריכי הירקות והגנת הצומח באזורים השונים כדי לבחור את השילובים בהתאם לעשבייה.

הדברת פגעים

זבוב הבצל - מזיק זה פעיל מחודש נובמבר עד אפריל. לאחר השתילה מטפלים נגד המזיק כל עוד המזיק קיים וגורם נזקים. מפסיקים לטפל כאשר עובי הצמחים כעובי עיפרון. חשוב להתיעץ במדריכים לגבי אפשרויות ההדברה.

אקרית השורש - אקרית השורש (ריזוגליפוס) חיה בקרקע ומתקיימת על שורשי דגניים שונים במהלך החורף. היא תוקפת צמחים בעקה, פוגעת בשורשים וגורמת להתייבשות של מוקדים גדולים בשדה הפזורים אקראית. האקרית תוקפת במשך כל עונת הגידול החורפי. התכשיר ראגבי סופר יצא משימוש. בניסוי שנערך בבצל נמצא שהתכשיר ויידט, שקיבל רישוי חירום, עשוי לתת מענה למזיק זה.

תריפס - מזיק זה תוקף את גידול השום החל משלב מוקדם מאוד של הגידול ועד לסיום הגידול. פגיעת המזיק בגיל צעיר של השום היא קשה מאוד וגורמת נזקים לגידול. הטיפול הראשון יינתן עם ההצצה, ובהמשך לפי הצורך. קיימים מחקרים המעידים על כך שזקי תריפס בעלים מסייעים לחדירה של מחלת הסטמפיליום ומגבירים אותה.

סטמפיליום - המחלה פוגעת בשום לרוב בעונת האביב, אך תיתכן פגיעה גם בסתיו בעת המטרת השטחים. מגדלים העוברים להשקיה בטפטוף מוקדם יותר, יצמצמו את פגיעת המחלה בעונת הסתיו. המחלה שוככת בחורף, אך פורצת שוב בתחילת חודש מרס. בתכנון לוח ההדברה יש לקחת בחשבון את הנושא ולהיוועץ במדריכים.

חילדון - המחלה מופיעה כצברים בצבע תפוז על פני העלים במוקדים או על פני צמחים בודדים בשטח. עם התעצמות המחלה נפגעים כל העלים, הצברים מופיעים משני צדי העלים, והשום מתייבש. תנאי האביב מתאימים ביותר להתפתחות המחלה ויש להמשיך לטפל כל עוד נראים צברים בצבע תפוז. משום שזקי המחלה קשים, רצוי להתחיל בטיפול מניעה בהתאם לאזורים השונים. עם גילוי הכתמים, יש לטפל בתכשיר סיסטמי; אם עוצמת הופעתם גבוהה, רצוי לתת שני טיפולים עוקבים בתכשיר הסיסטמי ולאחר מכן לעבור לטיפול מונעים. חוזרים על הטיפולים הסיסטמיים עם התחדשות המחלה. יש תכשירים, שמתאימים להדברת סטמפיליום וידבירו גם חילדון.

בהצלחה!